

Beslut

efter kvalitetsgranskning om skolors hantering
av värdegrundsfrågor i undervisningen, med
fokus på kontroversiella frågor

Lyckeby kunskapscentrum F-9 i Karlskrona
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 § § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Lyckeby kunskapscentrum F-9 avseende verksamhetens kvalitet inom hantering av värdegrundsfrågor i undervisningen med fokus på kontroversiella frågor. Granskningen är inriktad på ämnena samhällskunskap och biologi i årskurs 8 och 9 men behandlar också skolans övergripande värdegrundsarbete.

Kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma hur skolans arbete med kontroversiella frågor främjar att eleverna utvecklar demokratisk kompetens, de värden och förmågor eleverna behöver för att verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området (se bilaga 2). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, kvalitetskriterier uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Lyckeby kunskapscentrum F-9 i följande utsträckning:

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i flera delar* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Att integrera kontroversiella frågor i undervisningen och använda metoder för att alla elever ska komma till tals i samtal där de får ta ställning till olika frågor

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Skolinspektionen bedömer att Lyckeby kunskapscentrum F-9 i *låg utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Att utveckla ett skolövergripande värdegrundsarbete där kontroversiella frågor ingår

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 9 januari 2023 vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2020:8334) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen i biologi och samhällskunskap i årskurs 8 och 9 behandlar kontroversiella frågor på ett sätt som främjar utveckling av demokratisk kompetens.

I detta ingår att läraren arbetar för ett tillitsfullt klassrumsklimat. Läraren använder olika metoder för att hantera laddade frågor i undervisningen så att alla elever får möta och pröva olika argument. Läraren gör eleverna delaktiga genom att fånga upp vilka frågor som kan vara kontroversiella och viktiga för eleverna. I undervisningen kring laddade frågor ingår att eleverna får granska andras ställningstaganden kritiskt, analysera frågor utifrån flera perspektiv och själva ta ställning. I detta ingår också att undervisningen rymmer språkutvecklande moment.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i flera delar* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Motivering

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar för att skapa ett öppet klassrumsklimat, men har få metoder för att främja elevernas demokratiska kompetens

Granskningen visar att klassrumsklimatet i stora delar är tillitsfullt och att det finns möjligheter för både flickor och pojkar att delta i diskussioner i klassrummet. Däremot är det ovanligt att läraren på förhand har förberett diskussionsfrågor som handlar om att eleverna ska ta ställning eller reflektera över en mer öppen fråga.

Lärarna och eleverna berättar i intervjuer med Skolinspektionen att den vanligaste formen för att eleverna ska komma till tals är genom att en elev räcker upp handen för att svara på en fråga. Det förekommer också diskussioner i par eller i helklass och ofta har dessa diskussioner föregåtts av att eleven först reflekterat över frågan eller ämnet på egen hand. I intervju med lärare framkommer att elevernas mentorer delar in eleverna i basgrupper och att syftet är att alla elever i klassen ska känna sig inkluderade. En del lärare berättar att de använder basgrupperna som ett

sätt att få till ett tryggt diskussionsforum för eleverna. Det framkommer i intervjuerna med både lärare och elever att det varierar i vilken utsträckning eleverna deltar i diskussioner och att det i vissa klasser är svårare att få eleverna att våga uttrycka åsikter och motivera sitt ställningstagande. Det förekommer att lärarens genomgång av ett faktaområde väcker frågor hos eleverna som leder till mer öppna diskussioner, men det är vanligare att klassrumsdiskussionerna handlar om faktafrågor. Lärarna kan ge några exempel på andra undervisningsmetoder som till exempel rollspel för att demonstrera arbetet i en domstol eller speeddejting i samband med genetik och genmodifiering.

I Skolinspektionens enkät som genomfördes våren 2020 svarar flickorna i årskurs 9 att de grundläggande värdena som tas upp i undervisningen är lägre än vad flickorna i riket anser.¹ Vad gäller delaktighet och inflytande är skillnaderna mellan pojkarna och flickorna ännu större.² Av intervjuerna med eleverna framgår det att dessa mönster finns kvar på skolan, samt att pojkarna önskar mer arbete med värdegrundsfrågor och att flickorna önskar mer delaktighet och inflytande genom ett mer elevaktivt arbete.

Både lärare och elever ger exempel på att lärarna fördelar ordet i klassrummet för att alla ska få uttrycka sig och att samtalsmetoderna som används till viss del bidrar till att såväl flickor som pojkar deltar i samtalen. I intervjuer med både lärare och elever ges en varierad bild av hur det generellt fungerar i de olika klasserna kring taltid och deltagande. I vissa klasser är pojkarna mer framträdande och aktiva, i andra är flickorna mer aktiva. Flera elever beskriver att de i stort känner sig trygga med klassrumsklimatet och att lärare uppmuntrar dem till att delta i diskussioner. Samtidigt beskrivs i intervjuer hur det i vissa klasser inte är ett lika öppet och tillåtande klimat. Det finns elever som är tongivande och vissa elever upplever att det kan vara svårt att diskutera i dessa klasser. Det framgår att elever kan undvika att uttrycka åsikter och är hellre tysta än att tvingas stå till svars för vad de säger inför sina klasskamrater. En jargong som utvecklats bland vissa elever på skolan är att de kallar varandra rasist även om elevens inlägg handlar om något helt annat, det har blivit ett sätt att tysta varandra säger några elever i Skolinspektionens intervjuer. Eleverna berättar att sådana kommentarer sägs utan att lärarna hör. Även lärarna säger att det förekommer en del rasistiska kommentarer som de har svårt att avgöra om de är på skoj eller inte, men att de bemöter dessa.

¹ Skolenkäten anges i form av indexvärden (0–10), där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning. Flickorna i årskurs 9 på Lyckeby kunskapscentrum F-9 anger 4,9 jämfört med 5,7 för riket medan pojkarna ligger något högre i sin bedömning 6,0 jämfört med rikets 5,8.

² Skolenkäten anges i form av indexvärden (0–10), där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning. Flickornas medelvärde är 3,9 medan pojkarnas medelvärde är 5,5 att jämföra med rikets medelvärde där flickornas ligger på 5,0 och pojkarnas medelvärde ligger på 5,5 att jämföra med rikets 5,2.

Det framkommer dock i intervjuerna med samtliga att lärarna strävar efter att fånga upp kränkande uttryck då det förekommer, att de värnar om elevernas integritet och att de bemöter kommentarer och frågor utifrån läroplanens värdegrund.

Eleverna kan göras mer delaktiga i att välja vilka frågor som ska diskuteras

Granskningen visar att lärarna inte undersöker vilka ämnesrelaterade värdegrundsfrågor som är angelägna för eleverna.

Lärare och elever ger i intervjuerna flera exempel på värdegrundsrelaterade frågor som har varit aktuella för diskussion i undervisningen, så som lag och rätt, politiska åsikter, ideologier, ekonomiska förutsättningar, genetik, abort, könsidentitet och sexualitet. Frågorna som tas upp för diskussion relaterar dock främst till de ämnesområden som de arbetar med för tillfället och utgår oftast från läromedel. Den vanligaste arbetsformen i samhällskunskap är att läraren har en genomgång och att eleverna svarar på frågor i ett arbetsblad. Svaren på elevernas frågor går läraren sedan igenom i helklass och då kan det uppstå spontana diskussionsfrågor där antingen en elev eller en lärare ställer en mer öppen fråga som inte är faktabaserad. I biologi är lektionerna kortare och där anser lärarna att det är kort om tid för annat än genomgång och att det är svårt att få tid till ett mer praktiskt arbete med till exempel laborationer. Eleverna uttrycker i intervjuerna att de önskar att det fanns fler praktiska inslag både i biologin och i samhällskunskapen där de även får möjlighet att diskutera. I intervjuer med lärare i biologi ges ett gott exempel på hur elever kan göra mer delaktiga genom att de ges möjlighet att skriftligt formulera frågor som läraren sedan lyfter i klassen, till exempel gällande känsliga ämnen som sex och samlevnad. Samtidigt ger lärare uttryck för att de själva anser att de skulle kunna fråga eleverna mer i alla områden om vad de skulle tycka vara intressant inom aktuellt arbetsområde och ta in det i undervisningen.

Kritiskt tänkande och perspektivseende

Lärarna genomför sällan planerade övningar där de låter eleverna kritiskt granska åsikter och källor

Granskningen visar att undervisningen i samhällskunskap och biologi ger eleverna vissa möjligheter att kritiskt granska olika ställningstaganden och belysa frågor ur olika perspektiv. Det framkommer dock att eleverna mer sällan ges möjligheter att öva sig på att göra självständiga ställningstaganden kring för dem kontroversiella frågor.

Frågorna som lyfts till diskussion i undervisningen utgår främst ifrån valt läromedel. Eleverna säger att de sällan får göra övningar med syfte att djupare problematisera och kritiskt granska egna och andras ställningstaganden och grunderna för dessa. Lärarna framhåller vikten av att eleverna ska ha tillräckligt med faktaunderlag för att kunna diskutera på ett bra sätt och att det är viktigt med källkritik och att källor

kan vara vinklade. Värderingsdiskussioner förekommer inom exempelvis området dödsstraff, lag och rätt, sex och samlevnad, ekologi och miljöfrågor, men även inom områdena abort, evolution och genetikfrågor. Däremot visar granskningen att lärarna inte arbetar strukturerat med att ge eleverna redskap att öva kritisk läsning och kritiskt tänkande, exempelvis genom att reflektera kring innehållet i texter eller jämföra och träna på att skilja fakta från åsikter, mer än vid något enstaka tillfälle.

Det finns inslag i undervisningen där eleverna får träna perspektivseende

Granskningen visar att lärarna arbetar för att eleverna ska få möta, pröva och analysera olika perspektiv så att eleverna tränas i att se en fråga på flera nya sätt.

I samband med lärarnas genomgång av olika faktaområden finns också inslag av att lärarna belyser faktafrågor och andra frågor från olika perspektiv. I intervjuer med lärare ges några olika exempel på hur de arbetar med perspektivseende. Exempelvis kan elever tilldelas en åsikt att framföra, även om det inte är den eleven förordar. Ett annat exempel är grupparbeten om vad de olika politiska partierna står för. I samhällskunskap ger också en lärare ett exempel på hur elevernas kunskap om socioekonomiska förutsättningar kan öppna för att eleven får ny kunskap om människors livsvillkor. Utöver detta finns några exempel på att eleverna får leva sig in i andra människors situation utifrån ett historiskt, miljömässigt perspektiv eller att man har olika synsätt eller värdegrund. Eleverna får träna perspektivseende i både biologi och samhällskunskap i alla tre årskurser på högstadiet, men det framkommer också att det finns lärare som vill utveckla det mer i sin undervisning.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- **Att integrera kontroversiella frågor i undervisningen och använda metoder för att alla elever ska komma till tals i samtal där de får ta ställning till olika frågor**

Skolans demokratiuppdrag innebär att undervisningen ska främja ett öppet samtalsklimat där olika åsikter kan mötas, prövas och bemötas.³ Av kursplanerna i biologi och samhällskunskap framgår bland annat att eleverna ska få möjlighet att stimuleras, att engagera sig, värdera olika ståndpunkter, ställa frågor utifrån egna upplevelser och aktuella händelser samt söka svar på dessa frågor med hjälp av olika källor. Eleverna ska också ges möjlighet att göra självständiga

³ Förordning (SKOLFS 2010:37). 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet

ställningstaganden.⁴ För att avgöra vilka frågor som ska prioriteras i undervisningen, och vilka arbetssätt som är adekvata, behöver läraren väga in elevernas kunskap och de värderingar och de erfarenheter de har med sig in i klassrummet.⁵

Granskningen visar att det varierar hur mycket samtal och diskussioner det är i undervisningen i samhällskunskap och biologi samt att samtalen i vissa klasser hämmas av ett otillåtande klassrumsklimat. Även om det förekommer samtalsövningar, framkommer att undervisningen främst är faktaorienterad. Lärarna beskriver också att de ser möjligheter att göra eleverna mer delaktiga i valet av frågor som tas upp för fördjupning i undervisningen.

Genom att göra undervisningen mer varierad, samt ta reda på vilka frågor som är viktiga för eleverna i biologi och samhällskunskap, kan lärarna ge eleverna verktyg som möjliggör att sakligt ta ställning och bemöta argument kring de kontroversiella frågor som förekommer i elevernas vardag. Exempel på sådana övningar kan vara värderingsövningar, rollspel och case/dilemman som eleverna får arbeta med, samt uppgifter som stimulerar och stärker elevernas förmåga att kritiska granska och själva ta ställning. För att alla elever ska ges möjlighet att göra aktiva ställningstaganden kring frågor som kan väcka starka känslor och skapa spänningar, behöver samtal föras under trygga och ordnade former.

Mot bakgrund av ovanstående rekommenderar Skolinspektionen att rektorn verkar för ett utvecklingsarbete som syftar till mer varierad och elevaktiv undervisning i arbetet med kontroversiella frågor. I detta kan arbetet i högre grad utgå från vad som är angeläget för eleverna. Frågor kan med fördel fångas upp i skolans övergripande värdegrundsarbete.

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Här bedöms i vilken utsträckning skolan har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

I detta ingår att skolan har ett aktivt och systematiskt värdegrundsarbete som rymmer laddade och känsliga frågor. Skolledningen har kunskap om kontroversiella frågor på skolan och i omvärlden, vilket inkluderar beredskap för frågor som kan komma att bli aktuella att hantera. Skolledningen har också en god bild av hur lärarna arbetar inom området och vilket behov av stöd som kan finnas. I detta ingår att skolan har ett gemensamt förhållningssätt kring hur laddade frågor bör hanteras i undervisningen. Det ingår också att lärarna har

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) Läroplan för grundskolan, kursplanerna för ämnena biologi och samhällskunskap

⁵ Förordning (SKOLFS 2010:37) Läroplan för grundskolan, Elevernas ansvar och inflytande

möjlighet till gemensam reflektion kring undervisningen och kollegialt lärande eller annan kompetensutveckling vid behov.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Lyckeby kunskapscentrum F-9 i *låg utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Motivering

Prioritering på skolövergripande nivå

Skolans övergripande värdegrundsarbete är inte förankrat i skolarbetet

Granskningen visar att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta förebyggande med värdegrundsfrågor som kan vara kontroversiella på skolan.

I Skolinspektionens intervjuer med lärare och elever ges ingen tydlig beskrivning av hur värdegrundsarbetet på högstadiet fungerar. I intervjuerna med representanter från skolans elevhälsoteam beskrivs ett värdegrundsarbete som är utvecklat för låg- och mellanstadiet. Skolledningen och elevhälsans representanter berättar att detta arbete är tänkt att utvecklas också för årskurs sju. Arbetet kallas för HASP och är ett hälsofrämjande och förebyggande elevhälsoarbete som innefattar områdena hälsa, arbetsmiljö, självförtroende och prestation.

För högstadiet finns det uppstarts dagar i början av läsåret som syftar till att eleverna i årskurs sju ska lära känna varandra. Även årskurs åtta och nio har introduktionsdagar där klassen samlas för olika aktiviteter, såsom stadsvandring. I övrigt framkommer det inte några exempel på aktiviteter där fokus ligger på värdegrundsfrågor. Mentorerna och eleverna berättar att varje klass har mentorstid en gång per vecka och att den ägnas åt genomgång av veckoplanering, matsedel och om det är frågor från klassrådet som ska föras vidare till elevrådet. Om det har hänt något särskilt kan biträdande rektor för högstadiet mejla ut information till mentorerna om vad de ska ta upp med eleverna på mentorstiden. Ett exempel är att biträdande rektor ville att alla mentorer skulle visa ett inslag från Lilla aktuellt angående Rysslands invasion av Ukraina.

För att stärka lärarnas kompetens kring HBTQ-frågor har både elevhälsans personal gått en fortbildning via huvudmannen och all personal har fått kompetensutveckling i ämnet under innevarande läsår med hjälp av en lärare på skolan som också är genusvetare och har kompetens i ämnet. Det är ett ämne som är känsligt på skolan och som av vissa uppfattats som kontroversiellt. I kompetensutvecklingssatsningen har det varit uttalat att lyfta frågor om egna

synsätt och fördomar, att höja kunskapsnivån och utveckla en gemensam förståelse kring begrepp och gemensamma förhållningssätt.

Det finns ett åtgärdande arbete med rutiner för kränkingsärenden och andra ärenden kopplat till enskilda elever. Skolans socialpedagog finns tillgänglig för eleverna i korridorer och på raster och kan fånga upp och göra åtgärdande insatser. Elevhälsoteamet kan också kopplas in på gruppnivå om det är en klass som behöver stöttning. I Skolinspektionens intervjuer framkommer det att det då både görs insatser på individ- och gruppnivå för att förbättra klassrumsklimatet. Rektorn reflekterar över att de ännu inte hittat formerna för ett förebyggande värdegrundsarbete som gäller för hela skolan och att det är något de vill åstadkomma.

Vägledning och stöd och gemensam utveckling av undervisningen

Möjlighet till vägledning och stöd finns, men undervisningen behöver utvecklas i förhållande till det övergripande värdegrundsarbetet

Granskningen visar att det finns flera stödjande funktioner på skolan, såsom lärarkollegor, elevhälsa och skolledning, däremot behöver det övergripande värdegrundsarbetet stärkas och kopplas ihop med undervisningen.

På Lyckeby kunskapscentrum F-9 är lärarna indelade i arbetslag, men det mesta av det gemensamma arbetet kring undervisningen sker i ämneslag. Det finns två tillfällen i veckan för mötesföra. Vid det ena tillfället växlar innehållet och det kan vara tid för APT, elevhälsokonferenser och andra konstellationer. Vid det andra tillfället är det tid för ämnesmöten. Eftersom lärarna har olika ämneskombinationer får de växla mellan vilka ämneslag de träffar.

Lärarna beskriver att det finns ett tydligt stöd både hos kollegor och hos skolledningen. Det är särskilt nya lärare som söker stöd både hos varandra och från skolledningen. Äldre och mer erfarna lärare använder kollegiala samtal för att få nya idéer och uppslag till att utveckla undervisningen. Det finns också stöd från elevhälsan vid behov.

I intervjuerna med lärarna och skolledningen framkommer det att det visserligen finns möjligheter att utbyta erfarenheter kring arbetet med kontroversiella frågor i undervisningen, men att det inte görs på ett systematiskt eller medvetet sätt. Rektorn säger också att det arbetet kan stärkas och förbättras, till exempel genom en fast dagordning för mötena. Det framkommer också i Skolinspektionens intervjuer att det övergripande värdegrundsarbetet behöver stärkas och knytas till undervisningen.

I Skolinspektionens intervjuer med både skolledning och lärare beskrivs även en önskan om att arbeta mer ämnesövergripande. En lärare lyfter fram att det skulle vara gynnsamt för att möjliggöra både en bredd och en fördjupning i olika

ämnesområden. Även rektorn framhåller att hon ser fördelarna med ett ämnesövergripande arbete då det skulle gynna ett förebyggande värdegrundsarbete.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- **Att utveckla ett skolövergripande värdegrundsarbete där kontroversiella frågor ingår**

Skolans uppdrag är att förmedla kunskaper och värden, och rusta elever för ett aktivt och demokratiskt medborgarskap.⁶ År 2010 antog Europarådet en stadga om utbildning i demokratiskt medborgarskap och mänskliga rättigheter. Avsikten var att stärka skolorna i arbetet med utveckling av elevernas demokratiska kunskaper, värden och förmågor och därmed öka motståndskraften mot extremism och riskbeteende. Enligt läroplanens inledande kapitel ska skolans värdegrund gestaltas och förmedlas så att den bland annat främjar elevernas förståelse och förmåga till inlevelse.⁷ Det innebär till exempel att eleverna ska ges möjlighet att leva sig in i andras villkor och värderingar. I läroplanen slås det fast att det är rektorns ansvar att arbetsformerna för undervisningens utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas och att olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet.⁸ Ur skolledarperspektiv innebär ett aktivt arbete med kontroversiella frågor att personalen engageras. I detta bör såväl läroplanens innehåll som skolans kultur och en koppling till samhället i stort ingå. För elever innebär ett sådant arbete ökade möjligheter att utveckla demokratisk kompetens, bland annat genom att delta i diskussioner som kan äga rum i klassrum och elevråd.⁹

Granskningen visar att det förebyggande värdegrundsarbetet behöver stärkas och omfatta hela skolan, inte bara låg- och mellanstadiet. Genom att utveckla demokratiska arbetsformer i undervisningen och på mentorstiden kan elevernas demokratiska kompetens stärkas. Genom gemensamma aktiviteter som täcker olika ämnesområden kan eleverna få möta olika uppfattningar och perspektiv på kontroversiella frågor. Det kan till exempel ordnas genom studiebesök, temadagar,

⁶ 1 kap. 4 §, 10 kap. 2§ skollagen (2010:800), Förordning (SKOLFS 2010:37) Läroplan för grundskolan, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) Läroplan för grundskolan, Skolans värdegrund och uppdrag

⁸ Förordning (SKOLFS 2010:37) Läroplan för grundskolan, Rektorns ansvar

⁹ Att undervisa om kontroversiella frågor, Europarådet (2016), Svåra frågor i klassrummet, Forum för levande historia (2020), Förordning (SKOLFS 2010:37) Skolans värdegrund och uppdrag.

ämnesövergripande arbeten eller andra former där eleverna gör olika aktiviteter som främjar skolans gemensamma värdegrund.

Granskningen visar vidare att skolledningen inte har en systematik för att undersöka vilka värdegrundsrelaterade frågor som kan vara viktiga att hantera i undervisningen. Genom att undersöka aktuella ämnesområden som kan vara viktiga för eleverna på skolan, kan skolans personal samlas kring vilka frågor som bör prioriteras. I detta bör även eleverna vara delaktiga. Genom att samtala om hur värdegrundsrelaterade frågor kan användas och hanteras i undervisningen kan medvetenheten kring demokratistärkande arbete höjas hos skolans personal. Det kan också bidra till att rektorn tillsammans med lärarna identifierar behov av stöd och kompetensutveckling som syftar till att höja kvaliteten i undervisningen. Sådana samtal kan lärarna exempelvis nå genom att arbeta ämnesövergripande, auskultera och lyfta frågorna i de forum där lärarna samarbetar och utbyter erfarenheter.

Mot bakgrund av ovanstående rekommenderar Skolinspektionen att rektorn utvecklar skolans övergripande värdegrundsarbete så att frågor som är laddade och/eller känsliga för eleverna fångas upp och hanteras i undervisningen såsom skolans personal finner det lämpligt. Europarådets och Skolverkets stödmaterial kan med fördel användas i arbetet.¹⁰

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Ana-Maria Koci Spång

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även Ewa Mölleryd, föredragande utredare, Emma Frankl, utredare och Karin Lindqvist, utredare deltagit.

¹⁰ Att undervisa om kontroversiella frågor, Europarådet (2016), [Kontroversiella frågor - Skolverket](#)

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Intervjuerna på Lyckeby kunskapscentrum F-9 genomfördes av utredarna Ewa Mölleryd och Emma Frankl vid ett besök den 7-8 april 2022.

Lyckeby kunskapscentrum F-9 har 528 elever och är belägen i Karlskrona kommun. På Lyckeby kunskapscentrum F-9 arbetar totalt 9 lärare i biologi varav 5 är behöriga och 14 lärare i samhällskunskap varav 7 är behöriga.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Tre gruppintervjuer med lärare och representanter från skolans elevhälsoteam samt bibliotekarie
- En intervju med rektor och biträdande rektor
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från skolan och dels den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Frågeställning 1

I vilken utsträckning hanteras kontroversiella frågor i undervisningen i samhällskunskap och biologi i årskurs 8-9, så att det främjar utveckling av demokratisk kompetens?

Kvalitetskriterier

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet klassrumsklimat, så att pojkar och flickor vill och vågar yttra sig, även i kontroversiella frågor.

Kritisk tänkande och argumentation

Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana pojkar och flickor att kritiskt granska egna och andras ställningstaganden och grunderna för dem, även i kontroversiella frågor.

Perspektivseende och etiska ställningstaganden

Lärarna arbetar medvetet för att låta pojkar och flickor möta/pröva/analysera olika perspektiv på kontroversiella frågor och göra en bedömning, så att frågorna ges en allsidig belysning och eleverna tränas och utmanas i att se frågorna på flera nya sätt.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning finns stödjande strukturer och andra förutsättningar som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen?

Kvalitetskriterier

Prioritering på skolövergripande nivå

Rektorn har ett strategiskt och aktivt värdegrundsarbete där arbetet med kontroversiella frågor ingår, så att skolan som helhet arbetar utifrån ett gemensamt förhållningssätt kring dessa frågor.

Vägledning och stöd

Lärarna ges vägledning, stöd och kompetensutveckling, så att de känner sig trygga och inte undviker olika kontroversiella frågor i undervisningen.

Gemensam utveckling av undervisningen

Lärarna utbyter erfarenheter och reflekterar tillsammans över utmaningar och lärdomar i undervisningen, så att deras didaktiska strategier och metoder gällande hantering av kontroversiella frågor utvecklas.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/granskningar-pa-gang/skolans-hantering-av-vardegrundsfragor-med-fokus-pa-kontroversiella-fragor/>

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde 1

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar

Kursplaner för ämnena biologi och samhällskunskap i grundskolan (förordning [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Bedömningsområde 2

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 2 kap 10 § skollagen, 2 kap. 34 § skollagen, 4 kap. 3-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde 1: Att integrera kontroversiella frågor i undervisningen och använda metoder för att alla elever ska komma till tals i samtal där de får ta ställning till olika frågor
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 2: Att utveckla ett skolövergripande värdegrundsarbete där kontroversiella frågor ingår
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?